

150 anys de la mort del pintor Marià Fortuny i Marsal

Dossier de premsa

150 anys de la mort del pintor Marià Fortuny i Marsal	5
Cicle de conferències i programa d'activitats	9
Llistat activitats de l'Any Fortuny a Reus	13
Exposicions temporals al Museu de Reus:	
<i>Marià Fortuny. Una biografia sobre paper</i>	15
<i>Fortuny, l'observació de la natura</i>	19
La participació del Museu Nacional d'Art de Catalunya a l'Any Fortuny	22
Francesc Quílez Corella. Comissari de l'Any Fortuny	24

150 anys de la mort del pintor Marià Fortuny i Marsal

La celebració de l'Any Fortuny s'inscriu dins el conjunt de commemoracions de la Generalitat de Catalunya per l'any 2024. La Generalitat de Catalunya commemora anualment esdeveniments i personalitats històriques, artístiques, científiques o culturals. L'objectiu és posar en relleu, recuperar i divulgar la memòria d'aquests fets o persones rellevants que han deixat empremta en el patrimoni col·lectiu dels catalans.

La commemoració del 150è aniversari de la mort del pintor reusenc, Marià Fortuny i Marsal (1838-1874), és una oportunitat per retre homenatge i visitar l'obra de qui va ser considerat el millor pintor català del segle XIX i el més internacional de tot el període.

D'entrada, ens hem de sentir molt satisfets atès que l'obra de l'artista es troba molt ben representada a les col·leccions públiques catalanes. En termes generals, som davant d'un conjunt únic que, amb el pas del temps, ha esdevingut un dels principals signes d'identitat de la política patrimonial desenvolupada per unes institucions públiques que van maldar per incorporar algunes de les seves produccions més emblemàtiques i van poder assolir aquest objectiu, gràcies a la col·laboració i la complicitat de la ciutadania. Es pot afirmar que algunes de les peces icòniques conservades, en espais, com per exemple el Museu Nacional d'Art de Catalunya i entre les quals, es poden esmentar: *La Batalla de Tetuan*, *El col·leccionista d'estampes*, *l'Odalisca* o *La Vicaria*, han estat molt determinants per alimentar l'imaginari de les diferents generacions que han contemplat aquestes obres i han pogut gaudir amb el talent i la creativitat del pintor. Al costat d'altres artistes, Fortuny constitueix un dels principals actius del patrimoni públic català i és un dels autors que ha generat un major flux d'identificació empàtica entre les institucions i una ciutadania que va participar en l'empresa de recuperació de les principals fites del seu quefer, que es trobaven disseminades per col·leccions privades europees.

Indubtablement, la col·lecció d'obres de Fortuny esdevé un símbol d'una història compartida amb la ciutadania, d'una complicitat teixida gràcies al treball que van dur a terme un gran nombre de persones que, amb la seva iniciativa, empena i esforç van contribuir, i encara ho fan, a transformar-la en una col·lecció viva i dinàmica, que en els darrers anys s'ha vist enriquida amb noves aportacions, algunes d'elles fruit de les donacions efectuades per persones anònimes o de les adquisicions realitzades pels organismes públics. De la mateixa manera, Fortuny ha generat un corrent d'empatia, un vincle emocional que, malgrat el pas dels anys, encara, avui en dia es manté viu. En concret, aquest gran actiu artístic és deutor, en gran part, de la magnífica tasca desenvolupada per qui va ser el director de l'antic Museu d'Art de Catalunya, Joaquim Folch i Torres, qui amb la seva tenacitat i insistència va contribuir a convertir la geografia catalana en l'espai de referència per poder admirar i entendre la creativitat del pintor, en tota la seva extensió, varietat i complexitat. Amb una aposta clara i decidida, les gestions realitzades per Folch, en les dècades de 1920 i 1930, es van saldar amb un èxit rotund que va permetre l'ingrés d'obres tan canòniques i emblemàtiques com: *La Vicaria*, *El col·leccionista d'estampes*, *La senyoreta del Castillo*, *l'Autoretrat del pintor*, *Paisatge de Granada*, *Ferrador marroquí* o *Al·legoria de Bacus*. Estem parlant de més de la meitat de les creacions que, transcorregut més d'un segle, encara podem admirar a les sales de la col·lecció permanent d'art modern de l'actual Museu Nacional d'Art de Catalunya.

Atès el vincle existent entre ambdues personalitats, la celebració de l'efemèride ha de servir per reconèixer el paper actiu i decisiu que va jugar Folch en el procés de restitució de la memòria visual de Fortuny i com va convertir l'obra del pintor en un element vertebrador de la seva construcció museogràfica, fonamental per edificar una narrativa patrimonial catalana.

Malgrat tractar-se d'un pintor d'època i conrear algunes temàtiques pròpies del gust i la sensibilitat dels seus contemporanis, l'obra de Fortuny ha sabut transcendir la contingència temporal per transformar-se en un símbol d'universalitat compartida. En aquest sentit, la ductilitat i versatilitat de les composicions l'han fet més permeable i ha facilitat la possibilitat de fer noves lectures interpretatives, que han permès fer un acostament amb una mentalitat i uns valors contemporanis. Aquestes noves mirades, més obertes a la sensibilitat actual, han permès superar els arcaïsmes atàvics i els clixés amb els quals acostuma a ser jutjada la seva obra i també han contribuït a erradicar els prejudicis o la mirada displicent amb els quals s'acostumen a contemplar les composicions realitzades al segle XIX.

Al capdavant, malgrat la distància temàtica, històrica i l'existència d'una escala de valors socials diferents, la contemplació de les seves escenes no es limita a desvetllar la nostra capacitat de sorpresa o d'admiració, davant d'un desplegament de recursos preciosistes o del virtuosisme de la seva tècnica, sinó que activa les nostres facultats intel·lectuals i ens convida a reflexionar sobre algunes de les problemàtiques que formen part del nostre temps: la guerra, els estereotips de gènere, la fama, les crisis emocionals, la frustració per la incapacitat a l'hora de materialitzar la idea artística, el colonialisme, el col·leccionisme, el luxe, els canvis en el gust i les consideracions de tipus estètic. Igualment, les composicions ajuden a descobrir noves facetes d'un autor prolífic, que va ser capaç d'abordar, amb una total garantia d'excel·lència i qualitat tècnica, de tota mena de disciplines: pintura, dibuix, gravat.

Precisament, un dels aspectes més positius d'aquest llegat patrimonial és la varietat i diversitat d'un fons que brinda l'oportunitat de fer recorreguts visuals de tot tipus: geogràfics, amb visites a les ciutats que van formar part de la seva geografia sentimental: Reus, Barcelona, Madrid, Granada, Roma, París, Portici, Sevilla, Tetuan, Tànger; temàtics: paisatge, gènere, pintura d'història, col·leccionisme; tècniques i disciplines: pintura, dibuix i gravat. Sense menystenir, però, la possibilitat de descobrir facetes ocultes i contradictòries del personatge que van des de la desconcertant presència d'obres inacabades, que ocupen un espai important en el recorregut de les sales de la col·lecció permanent del MNAC i en algunes de les peces que conserva el Museu d'Art de Reus. En aquest repertori de produccions inacabades podem esmentar, entre d'altres, *La Batalla de Tetuan*, *Paisatge de Granada*, *Carmen Bastián* o *Ferrador marroquí*. D'aquesta manera, el seu idil·li amb què, d'una forma col·loquial hem identificat el terme leonardesc de *non Finito*, genera un gran impacte visual i trenca amb la tradicional percepció que tenim de l'autor i del judici valoratiu que acostuma a acompanyar les interpretacions historiogràfiques de les seves composicions.

Precisament, descobrir que un pintor que aspirava a l'excel·lència, a la perfecció tècnica, que es va caracteritzar per tenir un alt nivell d'autoexigència, no va dubtar a palesar la seva vulnerabilitat, la seva incapacitat a l'hora de completar un gran nombre de composicions, ajuda a trencar el mite d'una figura llegendària que, tradicionalment, havia presentat una imatge sense fissures. Tot el contrari, descobrir aquestes limitacions, o suposades febleses, l'humanitza i el fa encara més atractiu, atès que ens obliga a preguntar-nos els motius pels quals, un pintor que aspirava a la perfecció més absoluta, va renunciar a ella i va optar pel camí d'un abandonament que podria ser interpretat com un signe de debilitat o de desídia. En certa forma, aquesta reflexió és oportuna per revisar determinats estereotips, arquetips i convencions, amb l'objectiu de començar a desconstruir la imatge granítica d'una figura que ha esdevingut una llegenda, gairebé sacralitzada.

Entre els eixos temàtics que es poden considerar nous, també cal posar en valor l'interès de l'artista per l'entorn natural, allò que en la tradició conceptual historiogràfica ha estat identificat amb l'etiqueta del gènere de paisatge. Al capdavant, Fortuny sempre havia estat identificat com un pintor de taller, amb una escassa, per no dir nul·la, presència de la natura en la seva obra. Tanmateix, una mirada més acurada i aprofundida permet descobrir la importància que per a la seva evolució com a pintor va tenir la relació dialèctica que va establir amb el medi natural. Lluny de conrear un paisatgisme, en la seva dimensió més habitual i convencional, com un gènere molt practicat pels pintors del segle XIX, fins al punt d'esdevenir un dels trets més característics de la pintura de l'època, el reusenc es va decantar per interactuar amb el seu entorn. En moltes de les seves pintures, i, molt especialment en el cas de la seva obra sobre paper, es percep el rol que hi van jugar els efectes atmosfèrics en la construcció del seu llenguatge i de les formes artístiques. En termes formals, Fortuny es va deixar seduir per l'impacte visual de la natura, com es pot apreciar en una obra com la *Batalla de Tetuan*, concebuda com una pintura d'estudi, però que també va ser el resultat d'un procés creatiu preliminar, en el qual els estudis preparatoris aquarel·lats, realitzats a l'aire lliure, van ser determinants per convertir aquesta *grand machine* en una composició històrica híbrida i en la qual el paisatge, fonamentalment el celatge, va agafar un protagonisme inusitat, fins al punt de revertir el seu propòsit original de ser una icona destinada a exaltar l'èpica militarista i ser un vehicle de transmissió d'uns valors moralitzadors.

De la mateixa manera, la seva versatilitat i polivalència creativa es palesa en la importància que va concedir al treball sobre suport de paper i que va cristal·litzar en la realització d'una nombrosa quantitat de dibuixos i gravats. Fortuny va demostrar la seva perícia tècnica en el cas de totes dues disciplines i en el cas del gravat ha estat reconegut com el millor gravador del segle XIX, després de Goya. El grup d'aiguaforts que es conserven a Reus i a Barcelona són una prova inequívoca d'un domini tècnic prodigiós i també ens ajuden a entendre la forma de concebre un procés creatiu molt innovador, fonamentat en la superació de la primacia de la pintura sobre les altres disciplines i la importància que per al seu creixement com a artista van tenir tant el dibuix, com el gravat. Aquest darrer procediment li va servir per adquirir una disciplina i una metodologia de treball

que el van ajudar a resoldre alguns reptes i problemes compositius; unes solucions que les va traslladar a la pintura, procedint generant una dinàmica de treball basada en la interacció i l'establiment d'un diàleg entre la pintura, el dibuix i el gravat.

A partir d'aquestes idees centrals i en el context de la commemoració del 150è aniversari de la mort del pintor, proposem la realització de diferents activitats destinades a posar en valor la condició emblemàtica de la seva obra, a redescobrir la vigència dels seus relats, a recuperar la dimensió internacional i a recordar la influència que va exercir tant en l'art del seu temps, com en el fenomen de la recepció que va tenir la seva obra entre alguns creadors avantguardistes que, com en el cas de Salvador Dalí, van tenir el mèrit de recuperar el seu ascendent en un moment en el qual començava a declinar o era molt difícil desmuntar la imatge d'una obra que transmetia uns valors anacrònics, arcaics i amb escassa vigència. Es tracta, doncs, de fer una lectura actual, que no caigui en la nostàlgia nostrada o el sentimentalisme inoperant, sinó que ens permeti reivindicar la vigència d'una proposta creativa que ha estat capaç de transcendir el seu temps històric i mostrar la seva capacitat de renovació, amb un enorme atractiu i seducció visual i una adaptabilitat al temps present.

PROPOSTES

Exposicions temporals

Proposta de realització de dues exposicions temporals al Museu de Reus.

Marià Fortuny. Una biografia sobre paper.

Comissariat: Francesc Quílez Corella
Calendari: Del 28 de novembre de 2024 al 8 de febrer de 2025
Lloc: Museu de Reus

Entorn de la magnífica col·lecció de dibuixos i d'estampes que conserven el Museu de Reus i el Gabinet de Dibuxos i Gravats del MNAC es proposa la realització d'una mostra destinada a posar en valor la tasca desenvolupada per Fortuny i la seva contribució al creixement de l'art del dibuix i, en menor mesura, de l'estampació. Amb una selecció d'un conjunt de 50 obres sobre paper, es tracta de palesar la vinculació tan intensa que va mantenir l'artista amb el dibuix, fins al punt d'esdevenir una de les seves principals pulsions creatives. La mostra remarcarà la importància d'aquesta disciplina, tant pel que fa als aspectes estructurals de la seva sensibilitat creativa, fins al punt d'esdevenir un dels principals pilars identitaris. També ajudarà a copsar el gran domini tècnic, com un reputat especialista, capaç de treballar, amb idèntica perícia i solvència, amb qualsevol instrument tècnic i qualsevol superfície de paper. Sense oblidar, però, la seva genialitat en el conreu de la tècnica de l'aiguafort. Tanmateix, aquest catàleg de recursos instrumentals, als quals caldria afegir un talent innat, no pot eclipsar l'atreviment de les seves solucions compositives o l'originalitat d'alguna d'elles, assolint una alta excel·lència fonamentada en el principi de la síntesi entre l'emmirallament en la tradició dels grans mestres antics, com en la seva capacitat de convertir les seves escenes en imatges icòniques amb un alt poder d'imantació visual. Per no parlar de la transformació de la pràctica del dibuix en una experiència lúdica destinada a fer del joc una porta oberta a descobrir un imaginari molt fecund fonamentat en l'estimulació de la imaginació i la fantasia, com a dues facultats característiques de la capacitat de subversió del dibuix.

Fortuny, l'observació de la natura

Comissariat: Francesc Quílez Corella
Calendari: Del 18 de setembre al 16 de desembre de 2025
Lloc: Museu de Reus

La gran mostra commemorativa de l'any Fortuny inclourà una selecció d'obres provinents de col·leccions públiques i privades i que gravitarà entorn d'algunes de les idees que s'han exposat en el text precedent. Aquesta és una magnífica oportunitat per revisar, amb una mirada i una sensibilitat actual, algun dels tòpics i estereotips que encara segueixen tenint vigència. Sense menystenir algun dels principis que van caracteritzar el seu llenguatge, crec que cal superar aquestes interpretacions més tradicionals i renovar la manera de llegir

la seva obra i els discursos expositius que sempre l'han presentat de manera molt convencional, potenciant determinats aspectes –el preciosisme o el virtuosisme- i ocultant o menystenint-ne altres, tant o més importants –els seus dubtes, les seves vacil·lacions, els components transgressors de la seva poètica- que poden ajudar a donar una imatge més diversificada, rica i contradictòria del personatge.

La proposta és trencar l'ordre prefixat i endinsar-nos en la idea de la vulnerabilitat i els aspectes inadvertits que s'amaguen darrere de la visibilitat de les imatges o de la seva fortuna icònica en l'àmbit internacional, com un creador proteic i insuperable. En aquesta zona oculta podem descobrir determinades pulsions, com, per exemple, un impuls irrefrenable per convertir el dibuix en el motor de la seva activitat creativa. En aquesta relació idíl·lica que va mantenir amb el paper afloren un gran nombre de sorpreses, de descobertes que ajuden a completar la imatge calidoscòpica del creador. Es tracta de pràctiques que van des del mer *divertimento*, la pràctica del dibuix com un joc, com una activitat catàrtica, la importància que el dibuix juga en la seva forma d'entendre el procés creatiu o la seva habilitat per suggerir imatges visuals originals i diferents, com una bona prova del fecund imaginari de l'autor.

També hem de remarcar la poca ponderada importància que en la seva producció va tenir el conreu del paisatgisme en una clau diferent de la del tradicional conreu del gènere. Es tracta d'una relació amb el seu entorn, en termes pràcticament ambientalistes. La relació amb l'entorn natural li genera dubtes, el posa en tensió, l'obliga a assumir reptes visuals i compositius inesperats.

Un altre dels eixos temàtics en els quals ens centrarem serà el de les obres inacabades. No es tracta, ni de bon tros, d'una relació esporàdica amb el principi del *non Finito* o un contacte ocasional, sinó que al llarg de la seva curta existència van ser molts els episodis en els quals va palesar una incapacitat per materialitzar la idea artística. Una nova perspectiva que obre les portes a plantejar-se algunes reflexions sobre la idea de l'èxit o el fracàs, com els reversos d'una mateixa moneda, les crisis que va patir en determinants moments, les contradiccions que li generava la polarització entre el desig de ser lliure, de treballar en els temes que l'interessaven i la realitat, la necessitat d'acceptar les lleis d'un mercat que l'obligava a adaptar-se als gustos i a la demanda d'un marxant que només volia que fabriqués productes estandarditzats que sortissin de la factoria Fortuny, com si el que interessés fos el segell de la marca.

Francesc Quílez Corella. Comissari de l'Any Fortuny

CICLE DE CONFERÈNCIES I PROGRAMA D'ACTIVITATS

150è ANIVERSARI DE LA MORT DE MARIÀ FORTUNY I MARSAL

SANTIAGO ALCOLEA, *in memoriam*

FORTUNY: La geografia sentimental d'un pintor

L'any 2024 és la data en què es commemora la celebració del 150è aniversari de la mort del pintor Marià Fortuny Marsal (1838-1874). Tot i la seva curta existència, Fortuny ens ha deixat un extraordinari llegat patrimonial que permet comprovar la certesa del cèlebre lema clàssic, *Ars longa vita brevis*. A la fi, proposem la realització d'un cicle de conferències que transiti per algunes de les ciutats amb les quals l'artista va mantenir un fort vincle creatiu i sentimental. Es tracta de posar en valor la seva gran aportació a la vida artística europea, reconeixent el seu mèrit, talent i originalitat i fer aquest exercici sense sentimentalisme, ni nostàlgia acrítica. Tot al contrari, el que desitgem és revisitar la seva producció i realitzar noves lectures que ajudin a entendre-la amb una mirada contemporània, a actualitzar-la, sense abusar dels apriorismes, desprenent-la d'arcaïsmes atàvics i amb el desig d'apropar-la a les noves generacions perquè puguin gaudir de la seva obra en tota la plenitud i sense prejudicis.

El cicle s'iniciarà el mes de desembre de l'any 2024 i acabarà el mes de novembre de l'any 2025.

Es tracta d'establir un fil invisible que connecti aquells llocs que van formar part de la vida professional i que van dibuixar un recorregut de gran abast internacional. A la seva obra descobrim el pes específic que va tenir aquesta geografia en el seu desenvolupament creatiu. Per la retina van desfilar els carrers, les places, la gent que li va servir de nutrient per alimentar un imaginari molt fecund que va saber transcendir la representació realista i superar les característiques d'una obra percebuda en termes preciosistes i virtuosos. Lluny d'acomodar-se al tòpic pintoresc, les imatges icòniques d'aquests espais emblemàtics o les cites retòriques de tipus monumental, esperonat per aquestes imatges, per les impressions visuals rebudes, Fortuny va convertir la pintura en l'únic tema de la seva vida. Amb aquest exercici metapictòric, a més de canalitzar les pulsions creatives, l'autor va liderar un corrent de renovació pictòrica que va posar les bases d'un procés d'emancipació de l'univers pictòric. En aquesta nova cosmovisió, les imatges d'aquestes realitats geogràfiques apareixien barrejades amb records, evocacions, sensacions, sensibilitat emotiva i lligams afectius amb el paisatge i el seu paisanatge.

Amb la seva proposta estètica, el reusenc va saber avançar-se al seu temps i va consolidar el model de l'artista itinerant, cosmopolita, transfronterer i internacionalista. A totes aquestes ciutats assistim a un fenomen d'interrelació, d'intercanvi i en què la influència es visibilitza en una direcció doble, la que va del subjecte a l'espai físic i a l'inrevés. És evident que Fortuny va deixar la seva empremta en aquells llocs on va residir, però, alhora, a la seva obra es percep l'influx d'una geografia amb què va mantenir un idíl·lic sentimental. Amb totes aquestes ciutats va saber teixir grans complicitats i van ser testimoni de les seves aspiracions, anhels, desitjos i, també, de les inevitables frustracions.

DIRECTORS DEL CICLE

Francesc Quílez Corella. Comissari de l'Any Fortuny

Maria del Mar Villafranca Jiménez. Presidenta de la Asociación FortunyM Culture

CALENDARI DEL CICLE

Tardor 2024 (octubre-novembre-desembre)
Primavera 2025 (març-abril-maig-juny)
Tardor 2025 (setembre-octubre-novembre)

MADRID.

Acte de presentació del cicle

📍 INSTITUTO CERVANTES
31 d'octubre de 2024

REUS.

El naixement d'una vocació

📍 CENTRE CULTURAL EL CASTELL

• 12 de desembre de 2024
El substrat romàntic. Francesc Fontbona.
(La conferència serà en català)

• 19 de desembre de 2024
Fortuny gravador. Rosa Vives.
(La conferència serà en català)

BARCELONA.

La construcció d'un artista

(Gener-febrer 2025)

📍 MUSEU NACIONAL D'ART DE CATALUNYA

• 15 de gener de 2025
Fortuny i l'estètica japonesa. Ricard Bru.
(La conferència serà en català)

• 12 de febrer de 2025
El non finito a l'obra de Fortuny. Francesc Quílez.
(La conferència serà en català)

GRANADA/SEVILLA.

La libertad creativa

(Març-abril 2025)

📍 PALACIO DE CARLOS V. CONJUNTO MONUMENTAL DE LA ALHAMBRA Y GENERALIFE. GRANADA

• 4 de març de 2025
Fortuny y su influencia en la escuela granadina. Eduardo Quesada Dorador.

• 11 de març de 2025
Fortuny en Granada. Luis Ruiz Rodríguez.

📍 FUNDACIÓN CAJASOL. SEVILLA

• 18 de març de 2025
Fortuny y la pintura de su tiempo. Lourdes Moreno.

• 25 de març de 2025
Fortuny y la visión de Andalucía. Francesc Quílez.

ALMERIA.

La pulsión coleccionista

📍 MUSEO DEL REALISMO ESPAÑOL CONTEMPORÁNEO (MUREC)

• 8 d'abril de 2025
Mesa redonda: Fortuny y el impulso coleccionista. Concepción Romero (Colección Abelló), Manuel Vida (Colección Muñoz-Vida). Modera: María del Mar Nicolás y Francesc Quílez.
Presenta: Juan Manuel Martín Robles.
Director MUREC.

📍 MUSEO DEL REALISMO ESPAÑOL CONTEMPORÁNEO. ALMERÍA

• 9 d'abril de 2025 (intervenció on-line)
Fortuny y la dinámica creativa. Antonio López.

ROMA.

La ciudad de las oportunidades

(Abril-maig 2025)

📍 REAL ACADEMIA DE ESPAÑA EN ROMA

• 24 d'abril de 2025
Fortuny y los orígenes de la Academia de España en Roma. María del Mar Villafranca/Margarita Alonso.

• 25 d'abril de 2025
Fortuny y la fotografía. Emiliano Cano Díaz.

• 25 d'abril de 2025
Emiliano Cano Díaz: **Presentación y proyección del Documental: "Fortuny. La muerte del pintor"** dirigida por Emiliano Cano Díaz.

📍 INSTITUTO CERVANTES EN ROMA

• 28 d'abril de 2025
Fortuny y la pulsión coleccionista. **El taller romano.** Francesc Quílez.

• 20 de maig de 2025
Balance de una pasión historiográfica. Carlos González López.

📍 EMBAJADA DE ESPAÑA ANTE LA SANTA SEDE. ROMA

• 16 de maig de 2025
Fortuny y su círculo artístico en Roma. Gianluca Berardi.

MADRID.

El peso de la tradición

(Juny 2025)

📍 MUSEO DEL PRADO. AUDITORIO CENTRO DE ESTUDIOS MUSEO DEL PRADO. MADRID

📍 MUSEO LÁZARO GALDIANO. MADRID
• 10 de juny de 2025
Fortuny y el género orientalista español. Rocío Coletas.

• 16 de juny de 2025
Col·loqui: **Fortuny y la tradición canónica española**
Ponentes: Javier Barón, Carlos G. Navarro, Pedro J. Martínez Plaza, Lucía Martínez Valverde

PARÍS.

Las leyes del mercado

(Setembre-octubre 2025)

📍 INSTITUTO CERVANTES DE PARÍS

• 17 de setembre de 2025
La escuela orientalista francesa. Christine Peltre.

• 23 de setembre de 2025
El mito de la Odalisca. María López Fernández.

• 24 de setembre de 2025
Fortuny y la Vicaría. Avelino Fernández.

TÀNGER/TETUAN.

La puerta de entrada a Oriente

(Octubre 2025)

📍 INSTITUTO CERVANTES DE TÁNGER

• 1 d'octubre de 2025
Fortuny y el orientalismo. Jordi À. Carbonell.

📍 INSTITUTO CERVANTES DE TETUÁN.

• 3 d'octubre de 2025

NÀPOLS.

A la falda del Vesubio

(Octubre 2025)

📍 INSTITUTO CERVANTES DE NÀPOLS/GALLERIA D'ITALIA

• 16 d'octubre de 2025
Fortuny y el círculo pictórico napolitano. Eugenia Querci.

• 30 d'octubre de 2025.
Fortuny y la luz. La estancia en Portici. Begoña Torres González.

VENÈCIA.

El legado patrimonial.

La cosmovisión de una época

(Novembre 2025)

📍 PALAZZO MUSEO FORTUNY DE VENECIA

• 4 de novembre de 2025
Los Fortuny y los sistemas de reproducción de imágenes. Cristina M^a Da Roit.

Los Fortuny: patrimonio, espacios y memoria. M^a del Mar Villafranca Jiménez.

• 5 de novembre de 2025
Fortuny y su legado. Guillermo de Osma.

Fortuny Madrazo, Folch i Torres y el Museo de Barcelona. Francesc Quílez.

Balance y valoración del ciclo. Francesc Quílez y María del Mar Villafranca.

Taules rodones

1 d'abril de 2025

El viaje artístico. Patricia Almarcegui, Juan Claudio de Ramón, Francisco Jarauta. Modera: Begoña Torres.
📍 Museo Lázaro Galdiano. Madrid

20 de novembre 2025

En torno al coleccionismo y la apreciación del mercado del arte de la obra de Fortuny.
Artur Ramon, Alejandro Martínez, José de la Mano. Modera: Amaya Alzaga.
📍 Ateneo de Madrid

Altres activitats previstes

Exposicions:

MARIÀ FORTUNY. UNA BIOGRAFIA SOBRE PAPER

Lloc: Museu de Reus
Organitzadors: Museu i Ajuntament de Reus
Data d'inauguració: 28 de novembre de 2024

FORTUNY. L'OBSERVACIÓ DE LA NATURA

Lloc: Museu de Reus
Organitzadors: Museu i Ajuntament de Reus
Data d'inauguració: 18 de setembre de 2025

Institucions

Organitzen:

- Asociación FortunyM Culture
- Sociedad Acción Cultural Española

Col·laboren:

- Instituto Cervantes (sedes París, Roma, Nàpoles, Tànger y Tetuán)
- Museu de Reus
- Centre Cultural El Castell (Reus)
- Museu Nacional d'Art de Catalunya
- Patronato de la Alhambra y Generalife.
- Fundación CajaSol (Sevilla)
- Museo del Realismo Español Contemporáneo. MUREC. Almeria
- Real Academia de España en Roma
- Embajada de España ante la Santa Sede. Roma
- Museo del Prado. Centro de estudios
- Museo Lázaro Galdiano
- Galleria D'Italia (Nàpols)
- Fundación Musei Civici de Venezia. Museo Palazzo Fortuny
- Ateneo de Madrid

Llistat d'activitats de l'Any Fortuny a Reus

Paradigmes

Fins al 13 de desembre, a Cal Massó.
Diverses dates i propostes, consultar el següent enllaç:
<https://www.reus.cat/noticia/el-pintor-reusenc-maria-fortuny-centra-la-tercera-edicio-del-paradigmes>

Del 3 d'octubre al 16 de novembre de 2024

Sala petita del Museu Salvador Vilaseca

Arquitectures Sentimentals de Ro Caminal

L'artista visual Ro Caminal proposa un diàleg i una relectura de les seves obres amb gravats del pintor reusenc Marià Fortuny, en una exposició emmarcada dins els actes de celebració de l'Any Fortuny.

8 d'octubre de 2024

19 h. Centre Cultural El Castell

Conferència inaugural de l'Any Fortuny

en commemoració dels 150 anys de la mort del pintor reusenc. A càrrec de Francesc Quilez Corella, Cap del Gabinet de Dibuixos i Gravats del MNAC i comissari de l'Any Fortuny.

Del 28 de novembre de 2024

al 8 de febrer de 2025

Sala petita del Museu Salvador Vilaseca

Marià Fortuny.

Una biografia sobre paper

Entorn de la magnífica col·lecció de dibuixos i d'estampes que conserven el Museu de Reus i el Gabinet de Dibuixos i Gravats del MNAC, exposició destinada a posar en valor la tasca desenvolupada per Fortuny i la seva contribució al creixement de l'art del dibuix i, en grau més baix, de l'estampació. Inauguració, 28 de novembre a les 18 h.

21 de novembre de 2024

20 h. Teatre Fortuny

Acte central de l'Any Fortuny.

Obertura institucional de la commemoració dels 150 anys de la mort de Marià Fortuny Marsal. Parlaments institucionals, taula rodona sobre la figura del pintor reusenc i l'actuació musical de l'Orquestra Camerata XXI – Ciutat de Reus.

12 de desembre de 2024

18 h. Centre Cultural El Castell

Conferència

El substrat romàntic. A càrrec del Dr. Francesc Fontbona, Membre de l'Institut d'Estudis Catalans i de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi.

19 de desembre de 2024

18 h. Centre Cultural El Castell

Conferència

Fortuny gravador. A càrrec de la Dra. Rosa Vives, Catedràtica honorífica de la Universitat de Barcelona. Acadèmica de número de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi.

6 de febrer de 2025

18 h. Centre Cultural El Castell

Taula rodona

sobre el paper dins l'obra de Marià Fortuny a càrrec Marta Artigas, de l'equip de restauració del MNAC i Anna Ferran, tècnica de patrimoni al Museu de Reus. Modera: Àlex Rebollo.

Del 18 de setembre al 16 de desembre de 2025

Museu Salvador Vilaseca

Fortuny, l'observació de la natura

Exposició temporal amb obres provinents d'altres institucions més les del Museu de Reus explorant el vincle entre el pintor reusenc i l'entorn o els elements naturals. Inauguració, 18 de setembre a les 19 h.

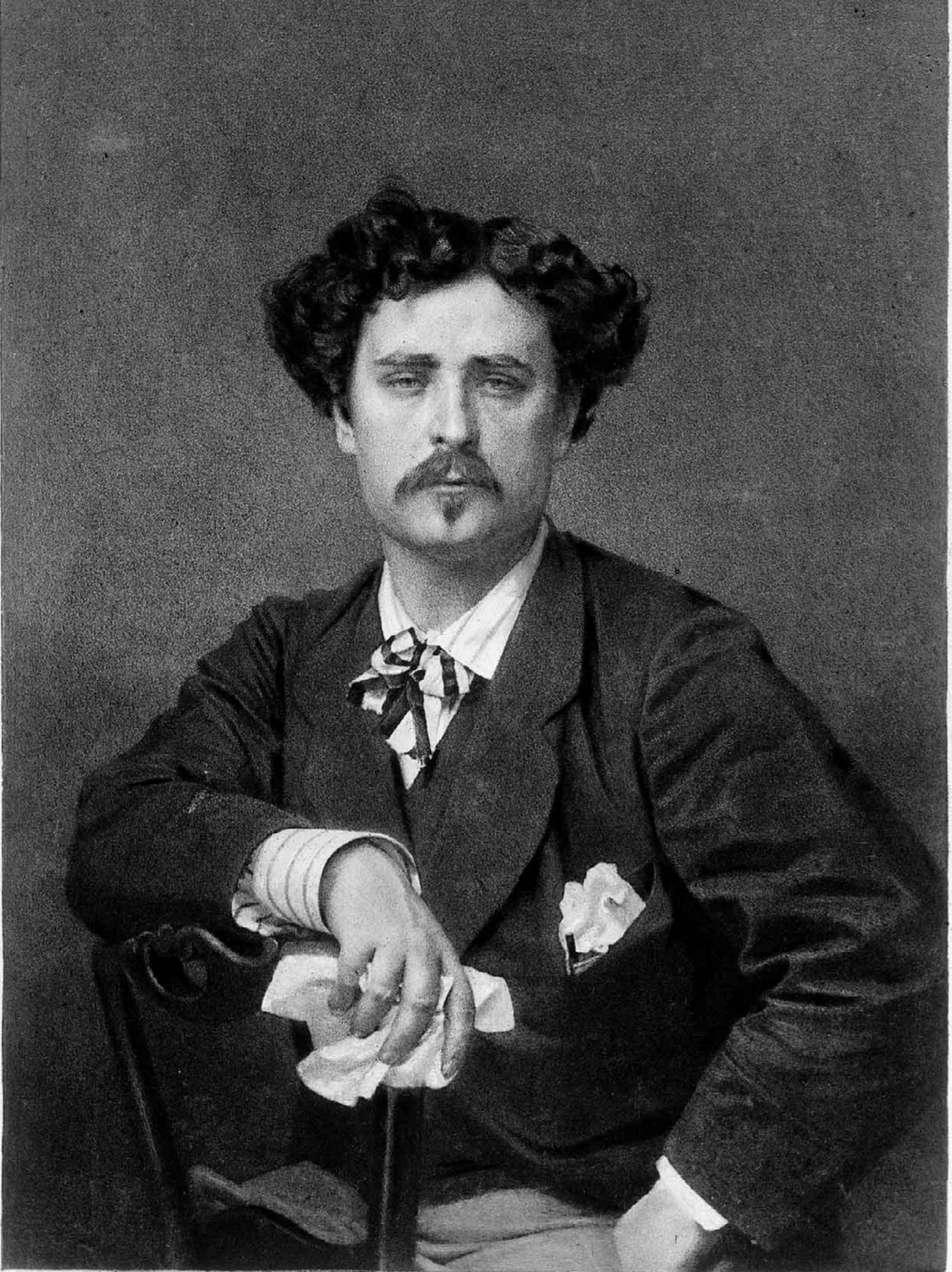

Photo gravure & Imp. Goupil & Cie

MARIANO FORTUNY

Exposició temporal

Marià Fortuny. Una biografia sobre paper

Dades bàsiques de l'exposició

Dates: del 28 de novembre de 2024 al 8 de febrer de 2025

Lloc: Museu Salvador Vilaseca de Reus

Comissariat: Francesc Quilez Corella, cap del gabinet de dibuixos i gravats del Museu Nacional d'Art de Catalunya

Organització: Museu de Reus (Institut Municipal Reus Cultura)

Amb el suport de: Generalitat de Catalunya, Museu Nacional d'Art de Catalunya

Proemi

La commemoració del 150è aniversari de la mort de l'artista Marià Fortuny (1838-1874) ens brinda una magnífica oportunitat per revisar el seu treball i repensar algunes determinades convencions i fórmules valoratives que han condicionat la nostra percepció sobre una obra que ha demostrat tant la seva vigència, com una absoluta modernitat. Al capdavant, la curta existència del reusenc, que va ser percebuda com una autèntica fatalitat, no ha estat un obstacle per verificar la fortuna del popular lema llatí: *Ars longa vita brevis*. Si hi ha una personalitat que dona significat a aquesta frase, aquest és Fortuny, atès que la seva mort no va ser un impediment per celebrar el triomf de l'art sobre la mort; exemplificat en una vida dedicada a materialitzar la pulsio creativa i superar l'inevitable pas del temps.

El millor homenatge que li podem tributar a un dels artistes reusencs més universals, és el d'oferir al públic visitant l'oportunitat de gaudir amb un conjunt patrimonial molt desconegut. Les obres exposades permeten comprovar l'existència d'una tensió creativa, l'excel·lència d'un creador dotat d'un gran talent i d'una versatilitat inigualables. De la mateixa manera, aquestes obres sobre paper, majoritàriament dibuixos i en grau més baix gravats, palesen la importància que Fortuny va donar al dibuix, com una eina creativa de tipus instrumental i com un espai obert a l'experimentació, permeable a reflectir les dèries i les idees artístiques gestades per un imaginari molt fecund.

Construir una biografia no deixa de constituir un exercici especulatiu, atès que es tracta de reconstruir la vida d'algú, basant-se en unes dades històriques, suposadament objectives, que un biògraf ha de seleccionar, ordenar i interpretar, incrementant, d'aquesta manera, el ja de per si elevat nivell d'incertesa. Al capdavant, es pot dir que el gènere biogràfic és el resultat d'un procés de projecció de la mateixa subjectivitat del relator. A *Escrits sobre Leonardo*, l'autor, el poeta Paul Valéry, feia una reflexió sobre l'acte de compondre una biografia i establia una distinció, de signe metodològic, entre la possibilitat de viure el personatge o bé construir-lo, com dues maneres d'abordar l'exercici biogràfic. Mentre que la primera la considerava una via positivista i anecdòtica, es referia a la segona amb aquestes paraules:

«La construcció implica les condicions a priori d'una existència que podria ser qualsevol altre».

Paul Valéry

Sens dubte la predilecció de Valéry per la segona responia a una concepció que venia a qüestionar la tradició del gènere biogràfic.

Tanmateix, en el cas del nostre biografiat l'etimologia de la paraula ("bio" i "grafia") s'adapta perfectament a la condició d'una persona que va fer de la pràctica de la grafia, en el sentit gestual del terme, un dels pilars de la seva condició existencial. De la mateixa manera, es pot afirmar que la seva cosmovisió va estar edificada sobre el fonament de la sensibilitat. Una de les constants de la relació que va mantenir Fortuny amb el seu entorn va ser la de traduir els estímuls externs en una font de creativitat permanent, amb la voluntat de mirar i interpretar el món d'una forma diferent i original. Un dels efectes d'aquesta pulsio compulsiva va ser el de provocar en el receptor el plaer de l'experiència estètica, entesa com una combinació de reaccions sentimentals, emocionals i també cognitives. Aquest registre emotiu no va eclipsar, però, la capacitat que va tenir l'artista de desplegar el talent i la creativitat, amb l'objectiu d'acceptar el repte de la innovació constant.

Sens dubte, un dels trets distintius d'una personalitat talentosa, polièdrica i dotada d'unes facultats innates, va ser el de convertir el treball sobre paper en una de les seves activitats predilectes. Un dels seus primers biògrafs, l'escriptor i crític Josep Yxart, escrivia l'any 1881:

«Amb l'edat creix la seva afició pel dibuix, al qual dedica moltes hores. Copia, observa, recorda, s'exercita prenent apunts del natural, omple de gargots informes les parets, les cobertes dels seus llibres, les taules dels cafès... dibuixa i pinta intensament del natural, al carrer, al camp, utilitza els dies festius, les hores d'esbarjo: grava, il·lumina fotografies, dibuixa a la pedra litogràfica; la seva activitat abraça les diverses branques de l'art del dibuix».

Estudi de perspectiva i figura masculina
Cap a 1863-1868
Llapis grafit sobre paper
32,4 x 23 cm
MNAC 105821-D

En aquest sentit, la selecció d'obres que es presenta en aquesta exposició, totes elles provinents de les col·leccions que conserven el Gabinet de Dibuixos i Gravats del Museu Nacional d'Art de Catalunya i el Museu de Reus, permeten fer un recorregut per les diferents etapes que conformen l'activitat de l'artista de Reus. D'aquesta manera, en termes formals, ens trobem en presència tant de produccions pertanyents al període

Nu masculí
Cap a 1858-1859
Llapis conté sobre paper
44,5 x 29,5 cm
Museu de Reus (MR 57)

Amb l'objectiu de no voler mostrar el que era més previsible i estereotipat, el criteri de selecció ha estat l'oposat, hem volgut fer un recorregut pel que es podria qualificar de rebost de l'artista, el nucli del seu sistema de treball, format per elements desordenats i en el qual lluny de predominar l'ordre i la sistematització, el que predomina és la sensació contrària. Les seves produccions ens permeten entreveure la part del darrere de la botiga, potser la menys distingida i elegant; ens obren la porta del seu obrador, de bat a bat, i ens faciliten l'accés a un univers caòtic, característic dels espais de laboratori en els quals predomina l'impuls d'assajar, de fer proves, sense posar límits a la imaginació, a la fantasia i en el qual resulta difícil orientar-se.

Per tant, hem volgut construir un relat que suggereixi la imatge d'un laberint i conscientment pensem que no tindria sentit ordenar tot el material ingent de paper, seguint un criteri cronològic o agrupar-lo per períodes artístics, malgrat que és evident l'existència de característiques estilístiques associades a diferents etapes artístiques. De tota manera, la naturalesa instintiva o impulsiva és un tret que caracteritza la majoria de les obres triades i la millor forma de respectar aquesta veritat poètica és la de no alterar-la, ni adulterar-la amb una ordenació arbitrària.

És evident que tots aquests episodis ajuden a entendre la importància que Fortuny va concedir al dibuix, com una eina fonamental per abordar el procés creatiu, sense neutralitzar, però, la gran càrrega emotiva que projecten les seves composicions dibuixades. Fins i tot, aquelles produccions més analítiques o més racionals –algunes d'elles reconeixibles, perquè les podem associar a encàrrecs pictòrics– ens permeten gaudir d'una experiència estètica que presenta una alta dimensió formativa. Entre altres aspectes, és important subratllar el fet que en moltes d'aquestes creacions, l'accés al coneixement aflora per la via sensitiva, per la facilitat que té l'autor de combinar i relacionar aspectes de la realitat aparentment llunyans i oposats. En determinades ocasions, el pensament analògic, aquell que opera fent associacions aparentment impossibles, s'imposa sobre la racionalitat lògica i ens trasllada a un univers regit per unes lleis pròpies, les que crea el mateix Fortuny. En aquest món impera la llei de la fantasia, la imaginació i una simultaneïtat visual que ens endinsa en un univers acostat a la lucidesa de la revelació onírica o al món d'unes idees artístiques inconscients.

Ara bé, més enllà d'aquesta relació de causalitat, que interpreta la pràctica del dibuix com un mètode o un procediment supeditat a la realització d'obres pictòriques, el que ens permet descobrir aquesta mostra és l'interès que va tenir l'autor per utilitzar el paper com a recurs per experimentar, per fer provatures, obrint les portes tant als desafiaments plantejats per encàrrecs compromesos, com per actuar de manera incondicionada, com un vehicle molt adient per expressar-se amb absoluta llibertat. Alguns d'aquests exercicis més informals, formats per línies entrecruades o gargots inconnexos, que no semblen respondre a un ordre racional, ens permeten descobrir noves facetes d'un creador únic i posar en valor el caràcter estratègic que per al seu creixement com a artista va jugar la pràctica del dibuix. Els *divertimentos*, les proves de color, la sorpresa d'alguns motius representats, tots són elements que ens acosten a un univers que sembla regir-se per uns codis visuals molt moderns, propers a l'existència d'un llenguatge que, en determinades ocasions, supera les convencions naturalistes o imitatives de la pràctica pictòrica.

Les seves produccions contempen tota mena de tipologies, aborden amb determinació, convenciment i resolució qualsevol repte que se'l posi al davant. La diversitat de les seves respostes no contradiu, però, el fet de l'existència d'una unitat; una homogeneïtat expressiva que descriu una trajectòria difícil de fragmentar o dividir en etapes creatives. Si bé és cert que en la seva obra s'observa una transformació, una gradual evolució, que reforça la seva autoconfiança, la seguretat amb la qual domina la realització de les formes, també podem comprovar que totes les composicions seleccionades responen a una necessitat autoexpressiva, a una estratègia en la qual la creació sobre paper és un element determinant.

La condició de rebel·lia de determinants dibuixos o gravats, que es distancien del que representa un horitzó d'expectatives moltes vegades previsible, perquè s'adapta als criteris de gust estètic o a les fórmules d'un llenguatge d'època, fa pensar en una

voluntat de transgressió per part de l'autor i en com, per assolir aquest objectiu, el paper esdevé l'aliat ideal. Mentre que la majoria d'obres pictòriques s'adapten a les convencions dels gèneres o als estereotips formals perquè han de ser versemblants i reconegudes, alguns dels dibuixos s'endinsen pel camí de l'aventura atzarosa, són disruptius i tenen un alt component lúdic. Precisament, la necessitat de jugar, de divertir-se, es presenta com un dels principals desencadenants d'una activitat frenètica; un trampolí que l'impulsa a acceptar nous reptes, a mostrar el seu inconformisme amb la possibilitat d'adotzenar-se o convertir-se en un artista acomodad. En aquest sentit, l'alt nivell d'autoexigència que s'imposa, determina una actitud oberta a transitar per camins alternatius, per explorar totes aquelles vies que l'ajudin a créixer com a artista, sense imposar-se cap autolimitació.

Francesc Quílez Corella.
Comissari de l'exposició

Anacoreta
Cap a 1869
Aiguafort, aiguatinta
i llapis grafit sobre paper
44,8 x 57,7 cm
MNAC 7324-G

Guàrdia de la qasha a Tetuan
Cap a 1861
Aiguafort sobre paper
21,8 x 16,9 cm
MNAC 7287-G

Exposició temporal

Fortuny, l'observació de la natura

Ruïnes romanes
a prop de Cervera
1863-1865
Aquarel·la sobre paper
Museu de Reus (MR 7)

Dades bàsiques de l'exposició

Dates: del 18 de setembre al 16 de desembre de 2025

Lloc: Museu Salvador Vilaseca de Reus

Comissariat: Francesc Quílez Corella, cap del gabinet de dibuixos i gravats del Museu Nacional d'Art de Catalunya

Organització: Museu de Reus (Institut Municipal Reus Cultura)

Amb el suport de: Generalitat de Catalunya, Museu Nacional d'Art de Catalunya

Justificació del projecte

La commemoració del 150è aniversari de la mort del pintor Marià Fortuny (Reus, 1838- Roma, 1874) és una magnífica oportunitat per redescobrir altres facetes d'un dels artistes més versàtils de l'art europeu del segle XIX. Més enllà de coincidir a destacar el seu talent innat, o practicar un virtuosisme i un preciosisme inigualables, darrere de la personalitat de Fortuny s'entreenuen altres aspectes que, malauradament, o bé han estat menystinguts o, simplement, han passat inadvertits.

Precisament, un dels principals objectius de l'exposició, que ha programat el Museu de Reus, per celebrar aquesta efemèride, és el de revertir la tradicional imatge que del pintor han construït la crítica i la historiografia. Aquesta darrera sempre ha incidit en la seva condició de conspicu representant del moviment pictòric *pompier*, com a model d'un tipus de creacions arcaïques i anacròniques,

molt ancorades en el gust decimonònic i presidides per uns codis visuals molt determinats. Sense desestimar la seva aportació i vàlua, com a un compositor excel·lent i eficaç, els crítics i estudiosos no han parat atenció en aprofundir en noves lectures

que poden contribuir a enriquir i a capgirar la percepció, al nostre entendre equivocada, que Fortuny va ser un pintor enclaustrat entre les quatre parets del seu estudi, convertint-se en una mena d'autor sedentari i autosuficient.

Tanmateix, bona part de la seva producció desmenteix aquest clixé i ens situa davant d'un artista diferent, amatent a interactuar amb el seu entorn físic, a descobrir les possibilitats creatives que possibiliten els factors climàtics i ambientals. En aquest sentit, l'exposició vol fer valdre la relació tan estreta que Fortuny va mantenir amb el medi físic, com va saber copsar els aspectes atmosfèrics canviants i com aquests van tenir una incidència molt directa en la seva forma d'entendre el procés creatiu. Entorn d'aquest fil conductor, el visitant podrà descobrir l'idil·li que va mantenir amb la realitat física i com aquesta el va convertir en un artista obligat a acceptar els reptes compositius que el comportament imprevisible de la natura li plantejava.

Amb aquest enfocament metodològic i conceptual, el visitant es veurà obligat a replantejar-se els prejudicis amb els quals s'ha acostumat a valorar la seva creativitat. Lluny de tancar-se, el pintor, en termes metafòrics, va obrir la finestra, de bat a bat, i va palesar una empatia per allò que va presenciar, com si es tractés d'un espectacle que l'obligava a descavalcar-se dels posicionaments dogmàtics. Tot el contrari, Fortuny va optar per assumir els nous desafiaments de treballar a l'aire lliure. Aquestes constatacions ens obliguen a tots a formular-nos noves preguntes i a reconèixer la seva meritòria contribució a promoure el naixement d'una nova sensibilitat que derivarà en l'aparició d'un nou llenguatge pictòric que, en el cas de la pintura hispànica, fructificarà en les posteriors generacions pictòriques representades, entre d'altres, pels pintors Ramon Casas, Santiago Rusiñol i Joaquín Sorolla, per esmentar-ne només alguns; sense oblidar-nos de la influència que l'obra de Fortuny va exercir en moltes de les realitzacions de Nicolau Raurich.

Mar, al fondo
el Vesubio
1874
Aquarel·la sobre paper
Museo Nacional
del Prado

Sense abusar de les fórmules formalistes anquilosades, la mostra també inclou treballs que destaquen per ser exercicis molt brillants del més genuí il·luminisme. L'interès pels efectes de la llum solar, per exercitar-se en la pràctica de l'observació de la natura i com aquesta condiona la nostra percepció visual, són elements físics que tenen un alt pes específic en l'obra del reusenc. Sense oblidar, encara que pugui semblar una boutade, del seu gust pel conreu del paisatgisme, sense incórrer però en la visió restringida, ni en les convencions característiques del gènere. Per ell la pràctica del paisatgisme es planteja com una oportunitat per créixer professionalment o, fins i tot, com una experiència catàrtica que el va ajudar a superar determinats períodes de crisi creativa.

De la mateixa manera, convé remarcar la seva fascinació per una aproximació a la pràctica artística ambientalista que es visualitza en la realització de composicions ambientades en jardins, com escenaris fastuosos en els quals s'observa la fecunditat de tota mena d'espècies florals, d'elements de botànica o la inclusió de testos de flors que revelen el fenomen de la domesticació d'una natura que s'ordena seguint uns criteris humans. En aquest marc d'actuació, es pot afirmar que Fortuny prefigura l'aparició d'una temàtica que farà ecllosió a finals del segle XIX amb l'interès que va desvetllar aquest motiu en l'obra de Santiago Rusiñol, Eliseu Meifren o Joaquín Sorolla. Tots ells es van emmirallar en l'obra de Fortuny, per la qual van professar una gran admiració i van coincidir

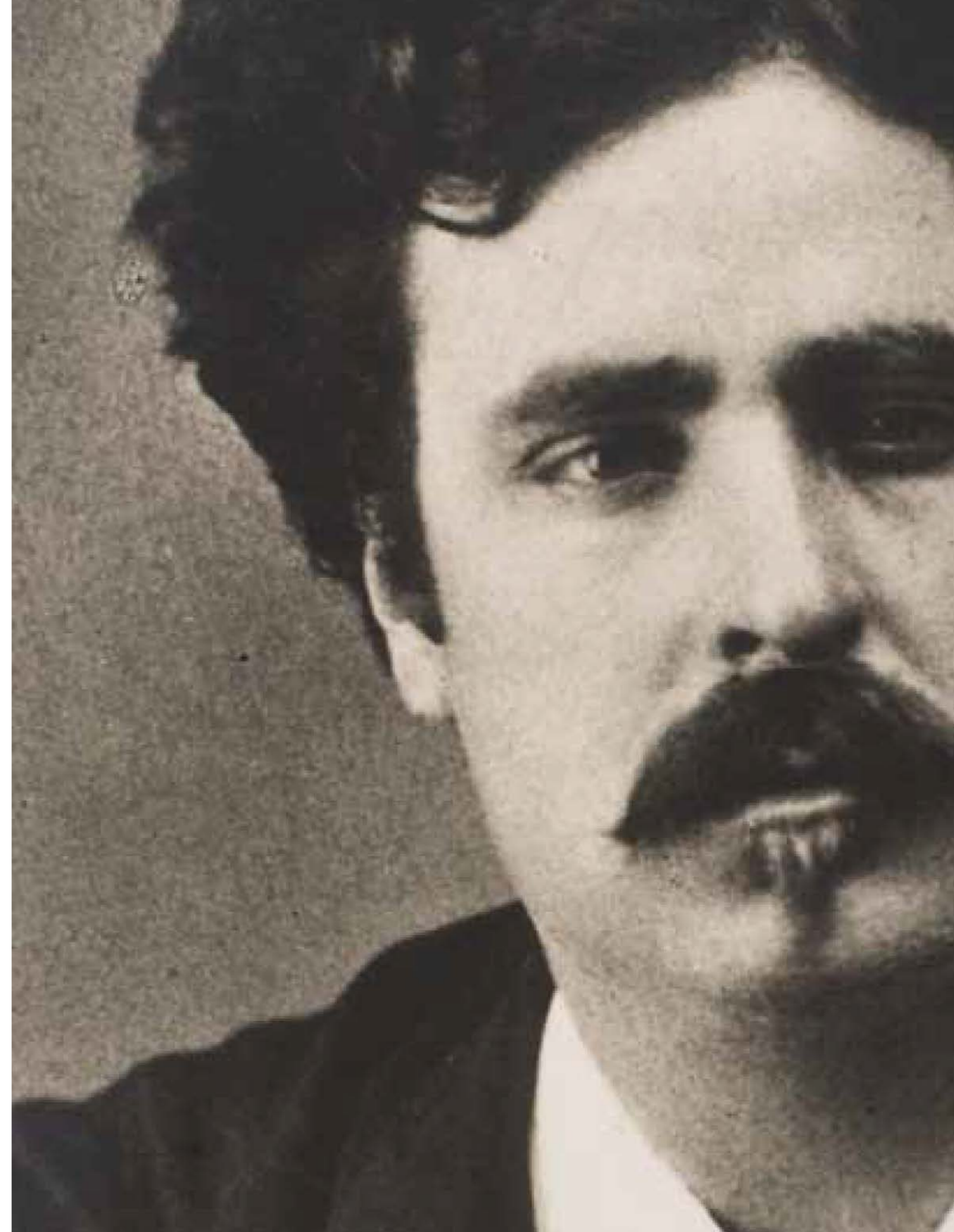
a emplaçar a la ciutat de Granada un dels focus d'irradiació d'una nova modernitat, guiada per una nova sensibilitat, oberta als aspectes ecologistes i allunyada de la via ortodoxa, la que va optar per situar en el centre, del paradigma modern, el brogit de la ciutat en detriment d'un camp que va ser observat amb displicència i superioritat moral.

La mostra comptarà amb una nodrida i qualificada presència d'obres pertanyents a col·leccions públiques (Museu Nacional d'Art de Catalunya, Museu de Reus, Museo Nacional del Prado, Biblioteca Nacional, Museo San Telmo) i de col·leccions privades, algunes de les quals són molt desconegudes o que s'exposen per primer cop a Catalunya. Amb motiu de la realització de l'exposició, s'editarà una publicació que inclourà els estudis del comissari i d'altres professionals que faran aportacions complementàries i enriquidores sobre els aspectes que graviten entorn de les obres exposades.

Francesc Quílez Corella.
Comissari de l'exposició

Vista de Tetuan
1860
Aquarel·la i guaix
sobre paper
MNAC 45971-D

La participació del Museu Nacional d'Art de Catalunya a l'Any Fortuny

El Museu Nacional d'Art de Catalunya conserva la col·lecció més important d'obres de l'artista Marià Fortuny i Marsal (1838-1874). Es tracta d'un conjunt patrimonial format per un nombre proper a les 2000 produccions, entre pintures, dibuixos i gravats. Aquesta presència tan destacada, converteix el MNAC en el centre de referència, a nivell nacional i internacional, per a totes les persones interessades en el coneixement i el gaudi de la seva creativitat. Al capdavant, les sales de la col·lecció permanent permeten fer un recorregut per algunes de les seves creacions més emblemàtiques, entre les quals podem esmentar pintures tan icòniques, de la seva activitat artística, com, per exemple: *La batalla de Tetuan*, *El col·leccionista d'estampes*, *La Vicaria*, *Paisatge de Granada* o *Carmen Bastián*.

Tanmateix, més enllà de les peces més canòniques, la col·lecció també aplega un magnífic grup d'obres sobre paper que permeten fer un acostament molt exhaustiu a la importància que per al procés creatiu de l'autor va tenir la pràctica del dibuix i del gravat. Som davant d'un conjunt únic i d'un alt valor històric i artístic, atès que inclou obres corresponents a totes les etapes de la seva carrera artística, incloent-hi alguns episodis tan rellevants, com és el cas de les aquarel·les, *Il Contino* i *Platja d'Àfrica*, per citar-ne dos exemples d'una tècnica, la de l'aquarel·la, en la qual Fortuny es va convertir en un dels seus representants més conspicus. En total, el Gabinet de Dibuixos i Gravats del MNAC aplega més de 1700 obres, sobre suport de paper, que han contribuït a posicionar-lo a nivell internacional, atesa la dimensió i significació que projecten aquestes composicions, tant per als estudiosos, com per al gran públic.

Precisament, un dels objectius estratègics de la institució ha estat el de desenvolupar una política expositiva i patrimonial que ha posat en valor la importància de la col·lecció Fortuny, amb una voluntat de difondre un dels seus grans tresors patrimonials. En aquest sentit, en els darrers anys, han estat nombroses les iniciatives destinades a materialitzar aquest objectiu, a partir d'una programació d'exposicions temporals que han permès donar a conèixer una part important d'aquest ric repertori visual. L'actuació s'ha complementat amb una col·laboració activa amb alguns projectes expositius descentralitzats que han ajudat a acostar el treball del reusenc a la ciutadania. Sense anar més lluny, la implicació del Museu en una d'aquestes propostes va permetre que el públic de Reus, la ciutat natal del pintor, així com el de les comarques veïnes, poguessin contemplar les millors i més representatives pintures que de l'autor conserva el MNAC. Inaugurada el mes d'abril de l'any 2013, la mostra, *Fortuny, el mite*, comissariada conjuntament pel Dr. Jordi Carbonell i Francesc Quílez, amb un criteri de selecció antològica, va reunir obres tan destacades com *La Vicaria*, *El col·leccionista d'estampes*, *Ferrador marroquí*, *Il Contino*, *L'Odalisca*, *Platja africana* o *Paisatge de Granada*. La celebració de l'exposició va representar un gran esdeveniment cultural i en termes històrics va marcar un abans i un després en la política expositiva del MNAC, com un gest que va tenir una gran significació simbòlica, atès que mai abans el Museu havia fet un préstec d'aquesta envergadura que va donar pas a l'inici d'una estreta política de col·laboració amb els museus que, actualment, formen part de la xarxa de museus catalans.

En aquest marc de relacions institucionals que practica el Museu Nacional d'Art de Catalunya i que es concreta en un suport logístic i científic als projectes expositius descentralitzats, la implicació de la institució en les activitats de l'any Fortuny és absoluta i serà determinant per assolir una bona part dels objectius que es persegueixen en aquesta commemoració. El MNAC participa de forma molt activa en la celebració de les dues exposicions temporals que organitza el Museu de Reus i que es desenvoluparan al llarg de tota l'efemèride; una commemoració que comença el mes de novembre de l'any 2024 i es perllongarà fins al mes de novembre de l'any 2025. Pel que fa al tipus d'actuacions, aquestes es concreten en aspectes puntuals que van des d'una política generosa de préstecs, imprescindibles per a l'obtenció de l'èxit de les mateixes i que es tradueixen en un nombre de més de 70 préstecs, incloent dibuixos, gravats i pintures; el préstec dels marcs per a l'emmarcament d'un nombre important d'obres sobre suport de paper, la gestió de la documentació, la manipulació de les peces, la revisió de les fitxes tècniques, la intervenció o revisió de l'estat de conservació de les obres que formen part del préstec o la direcció científica dels dos projectes expositius que han estat programats; un comissariat que va a càrrec de Francesc Quílez, cap del Gabinet de Dibuixos i Gravats i especialista en l'obra de l'artista.

En paral·lel, el MNAC desenvoluparà una intensa campanya comunicativa, que servirà per posar en valor l'extraordinària col·lecció d'obres de Fortuny que conserva i que constitueixen un dels seus grans actius patrimonials. De la mateixa manera, es programaran visites a les sales de la col·lecció permanent d'art modern, en les quals les seves creacions juguen un paper molt destacat en la construcció dels diferents relats expositius, com, és el cas, per exemple, de l'àmbit dedicat al fenomen de l'Orientalisme. De fet, aquest espai adquireix una gran musculatura visual gràcies a les aportacions realitzades per qui es pot considerar l'autor pioner de l'art català en el conreu d'aquest gènere artístic.

Francesc Quílez Corella

Comissari de l'Any Fortuny

Llicenciat en Geografia i Història per la Universitat de Barcelona i llicenciat amb grau en història de l'art per la Universitat Autònoma de Barcelona.

Actualment, ocupa el lloc de Cap del Gabinet de Dibuixos i Gravats i és Coordinador dels Gabinetes del Museu Nacional d'Art de Catalunya. Durant quatre anys va ser coordinador de col·leccions del MNAC.

Anteriorment va desenvolupar tasques de conservació en els departaments de conservació d'Art gòtic, Renaixement i Barroc i Art Modern del MNAC. També va exercir la docència com a professor associat al departament d'art de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Activitats relacionades amb la figura del pintor Marià Fortuny i Marsal.

COMISSARIAT D'EXPOSICIONS

Co-comissari de l'exposició *Fortuny (1838-1874)*, Barcelona, Museu Nacional d'Art de Catalunya, 2003 (autor d'un gran nombre de fitxes tècniques i d'articles per al catàleg de l'exposició)

Co-comissari de l'exposició *Fortuny. Platja de Portici*, Barcelona, Museu Nacional d'Art de Catalunya, 2004

Comissari de l'exposició *La digitalització de la col·lecció Fortuny del Gabinet de Dibuixos i Gravats del MNAC*, Barcelona, Museu Nacional d'Art de Catalunya, 2011

Co-comissari de l'exposició *La Batalla de Tetuan de Fortuny: de la trinxera al Museu*, Barcelona, Museu Nacional d'Art de Catalunya, 2013 (autor de diversos textos per al catàleg de l'exposició del que va ser codirector)

Co-comissari de l'exposició *Fortuny, el Mite*, Reus, Museu d'Art de Reus, 2013 (autor de diversos textos per al catàleg de l'exposició del que va ser codirector)

Comissari de l'exposició *Tiempo de ensoñación. Andalucía en el imaginario de Fortuny*, Granada, Palacio de Carlos V, 2016; Saragossa i Sevilla, 2017 (Director científic del catàleg de l'exposició i autor de diversos textos)

Co-comissari de l'exposició *Fantasia árabe. Pintura orientalista en España (1860-1900)* (autor de diversos textos per al catàleg de l'exposició)

TASCA INVESTIGADORA I PUBLICACIONS SOBRE L'OBRA DE FORTUNY

«Marià Fortuny i Marsal. Els anys de formació»; «Fortuny gravador»; «Fortuny col·leccionista, antiquari i bibliòfil», Doñate, M., Mendoza, C., Quílez Corella, F.M., *Fortuny* (catàleg d'exposició), Barcelona, 2003, p. 17-32; p. 324-347; p. 419-432.

«Carta a Goyena con un dibujo de un jarrón», *Los jarrones de la Alhambra. Simbología y Poder*, (catàleg de exposició), Granada, Patronato de la Alhambra y Generalife, 2006-2007, p. 230-233.

«Els referents culturals i iconogràfics d'El col·leccionista d'estampes de Marià Fortuny», *Locus Amoenus*, Bellaterra 2009-2010, 10, p. 243-258.

Una col·lecció singular: l'obra de Marià Fortuny del Gabinet de Dibuixos i Gravats del MNAC, Barcelona, 2011 (publicació digital, consultable a la pàgina web del MNAC: <https://www.museunacional.cat/ca/una-colleccio-singular-lobra-de-maria-fortuny-del-gabinet-de-dibuixos-i-gravats-del-mnac>)

«Fuentes iconográficas para el estudio del alhambrismo ochocentista. La colección Fortuny del Museo Nacional de Arte de Cataluña», *I Congreso Internacional Red Europea de Museos de Arte Islámico (REMAI)*, 1, Granada, Patronato de la Alhambra, 2013, p. 71-97.

«Fortuny i la pintura de gènere», Carbonell, J.À.; Quílez Corella, F., (ed.), *Fortuny, el Mite*, Reus, 2013, p. 39-56.

«Grenade, une étape de l'itinéraire orientaliste de Benjamin-Constant», *Benjamin-Constant: merveilles et mirages de l'orientalisme*, (catàleg d'exposició), Toulouse, Musée des Augustins, 2014, p. 117-124.

«Roma caput mundi. Marià Fortuny i el procés de romanització de la pintura catalana vuitcentista», *Josep Tapiró i Baró* (catàleg d'exposició), Reus, Museu d'Art

de Reus, 2014, p. 77-116.

«L'imaginari orientalista: somnis i quimeres», J. À. Carbonell (ed.), *Camins del sud. El Marroc i l'orientalisme peninsular*, Barcelona, 2015, p. 188-211.

«Balance de un tiempo feliz»; «Retazos biográficos. Ars longa, vita brevis»; «El mapa de una ciudad»; «La Alhambra como telón de fondo»; «El fetichismo del objeto. La pasión por el coleccionismo de antigüedades»; «La huella de Fortuny»; «Sevilla en el Horizonte. La cercanía sentimental de una ciudad», *Tiempo de ensoñación. Andalucía en el imaginario de Fortuny* (catàleg d'exposició). Granada, Patronato de la Alhambra y Generalife y Fundació Bancària "La Caixa", 2016, p. 23-32; 33-40; 41-76; 133-158; 159-180; 181-198; 215-231.

«El despertar de la imaginación. Una colección de dibujos de Mariano Fortuny Marsal», *La idea artística. Una colección de dibujos de Fortuny*, Granada, 2016, p. 25-46.

«Oriente reinventado. Construcciones pictóricas imaginarias», *Fantasia árabe. Pintura orientalista en España (1860-1900)* (catàleg d'exposició), Málaga, Museo Carmen-Thyssen, 2019, p. 35-57.

«Mariano Fortuny and americans in Spain», *Americans in Spain. Painting and Travel, 1820-1920* (catàleg d'exposició), Milwaukee Art Museum, 2020, p. 103-123.

«Novedades en torno a obras de Fortuny desaparecidas» (article escrit conjuntament amb Mireia Berenguer), *Locus Amoenus*, Bellaterra, 19, 2021, p. 151-176.

«En la estela de Fortuny. Querencias y carencias de un motivo recurrente», *Odaliscas. De Ingres a Picasso*, (catàleg de exposició), Granada, Patronato de la Alhambra y Generalife, 2021, p. 51-61.

«La imagen de Granada y la Alhambra en la producción de Fortuny», *Sobre la Alhambra en el arte moderno*, Granada, Patronato de la Alhambra, 2022, p. 83-107.

«Fortuny i el col·leccionisme de proximitat», *Col·leccionistes que han fet museus*, Barcelona, Museu Nacional d'Art de Catalunya, 2023, p. 8-31.

«Más allá del tópico pintoresquista: el reflejo del miserabilismo en la obra granadina de Mariano Fortuny y Marsal», *La Granada de los Fortuny* (catàleg de exposició), Granada, Centro Cultural Gran Capitán, 2023, p. 48-55.

«La imatge de la dona en l'obra de Marià Fortuny. De l'arquetip al tipus», *Revista de Catalunya*, 2023, 324, p. 111-119.

Miradas desde la trastienda. Fortuny, un pintor detrás del escaparate, Ediciones Trea, Gijón, 2023.

«Fortuny as a pioneer in the renewal of Spanish painting» (en premsa).

«Fortuny i la pràctica del dibuix» (en premsa).

PROCÉS DE DIGITALITZACIÓ

Director de l'equip de digitalització de la col·lecció Fortuny del Gabinet de Dibuixos i Gravats del Museu Nacional d'Art de Catalunya. Formada per un conjunt de més de 2000 obres, entre dibuixos i gravats, l'any 2011 el Museu Nacional d'Art de Catalunya amb col·laboració amb la Fundació Telefónica va realitzar el procés de digitalització d'aquest important conjunt patrimonial. Aquesta tasca va permetre la difusió i accés de les imatges i les fitxes tècniques de les obres, a tots els usuaris virtuals, després de ser penjades a la pàgina web del MNAC.

TEXTOS DE DIVULGACIÓ

Fortuny. Col·lecció Grans genis de l'art a Catalunya. V, Barcelona, 2008. Escrit conjuntament amb Mercè Doñate i Cristina Mendoza.

«Marià Fortuny: la pintura com a representació d'una cosmovisió», Barcelona, *Blog del Museu Nacional d'Art de Catalunya*, 14 de desembre de 2017.

«Carmen Bastián de Fortuny: problemes de recepció i interpretació», Barcelona, *Blog del Museu Nacional d'Art de Catalunya*, 18 de juny de 2020.

«Non Finito. Fortuny i la paradoxa del perfeccionista», I i II; Barcelona, *Blog del Museu Nacional d'Art de Catalunya*, 19 de novembre i 3 de desembre de 2020.

«Dues captaires. La col·lecció Fortuny del Museu Nacional esdevé més important amb un ingrés nou», I i II; Barcelona, *Blog del Museu Nacional d'Art de Catalunya*, 4 de març i 11 de març de 2021.

CONFERÈNCIES

Han estat moltes les conferències entorn de la vida i l'obra de Marià Fortuny realitzades a diferents ciutats i espais. Barcelona, Madrid, Reus, París, Granada, Sevilla i Saragossa, entre d'altres.

